

Hasan müjewüre şu göz bilenem seredip gördüňizmi?

Category:

Edebi

makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Söhbetdeşlik, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Hasan müjewüre şu göz bilenem seredip gördüňizmi? HASAN MÜJEWÜRE ŞU GÖZ BILENEM SEREDIP GÖRDÜŇIZMI?

Informasiýa alyş-beriş mümkinçilikleriniň artmagy bilen birlikde özüni Mäti ýa-da Mesih yglan edenleriň sanardan kän bolandygyny bilip galdyk. Hawa, dünýäde bolup geçen ähli ylahy röwüşli prinsiplere aradaşlygyňyz bir düwmeçe-de ýok. Eger niýetiňiz gözlemek-tapmak, okamak bolsa, onda barmaklarymyz bilen gözleg düwmesine birje gezek basýarys welin, bular barada näme bileýin diýsek, mesele däl! Taryhdan şu güne çenli ýüzlerçe, belki-de, müňlerçe şahs özüni Mäti ýa-da Mesih yglan edip, soňunda panydan göçüp gidipdir. Ýöne görşüňiz ýaly, şol geçip giden «mätilerdir» «mesihlerden» soňam ýaşap ýörüs. Ne-hä gopan kyýamaty gördük, ne-de başlap barýan uly uruşy. Bu elbetde, meseläniň bir tarapy. Beýleki bir tarapy bolsa şol adamlaryň täsir ediş güýçleri, aýdýanlarynyň garşylygy, düşündirjek bolýan zatlary we bularyň çözgüdine gowuşmagy.

* * *

Hasan müjewüriň adyny eşidensiňiz. 1954-nji ýylda Düzejede dünýä indi. Ymam Hatyp liseýini gutaryp, uniwersitetde ylahyýet fakultetinde okan. Talyplyk ýyllarynda muezzinlik we ymamlyk edenden soň, Din işleri ministrliginde-de işläň. Şeýle-de, 1991-1995-nji ýyllarda Refah partiýasynyň deputaty bolubam jemgyýetçilik işlerinde işledi, soňam türmä basyldy. Ine, onuň mesihlik pikiri-de hut şol ýyllarda döräpdir.

Meniň bu aýdýanlarym baryp-ha ýigrimi ýyl mundan oň bolup geçipdir. Hasan müjewür şonça wagtyň içinde pikirlerini we ynanç akydalaryny wagyz edip gezipdir. Ilkibaşda känbir pisint

edilmeyän, belki-de özüniň ýuwaş gezýänligindenmi, nämemi, soňky ýyllarda Hasan müjewüriň kän-kän ýerde göze ilip başlandygyny aýtmak gerek. Eýse, muňa näme sebäp boldy? Näme boldu-da birdenkä birden bu adatdan daşary wagyzlary bilen orta çykan adam bilen gürründeşlikler geçirildi, dokumental filmler döredildi, onuň aýdýan sözleri ýygy-ýygýdan täzelikleriň we habarlaryň temasyňa öwrülip başlady? “Keramat” munuň niresindedi?

Maňa galsa-ha, bu soraglaryň jogabyny Hasan müjewüriň öz wagyzlaryndan almak kyn däl. Şol wagyzlaryň üstünde durup geçmekçi, emma ilki şu seljermämi geçirmäge idin beriň.

Hasan müjewür geplände esasan durmuş hakykatlaryny, bolup geçýän wawwaly meseleleri göz önünde tutýar dini hökümler bilen baglanyşykly çykyşlarynda bolsa “adalat-deňlik” terezisini orta goýýar. Hökümleri şu tarapy bilen teswirleýär, şu günüň meseleleri bilen baglanyşdyrýae we «ylahy hökümler» onuň nukdaýnazarynda täzeçe röwüşe girýär.

Hem ygtykat meselesindäki wagyzlary, hem syýasy çykyşlary Hasan müjewür bolan çemeleşmeleri täzedan şekillendirýär. Gürrüňime dowam etmekçi, emma onuň öňe süren pikirlerinden käbirlerine täzedan göz gezdireliň.

■ MESİHLİKMI...

Meselem, ol bir çykyşynda şeýle diýýärdi: *“Güna diýlende, nämüçin şobada ýadyňyza zyna, LGBT düşýär-de, halklaryň ganyny sorýan kapitalist wampirler, jeňbaz ganhorlar düşmeýär. Günä diýlende, ilki bilen halklary ezyän kapitalistler we kapitalizmi biziň boýnumyza dakan kanuny garakçylar ýadyňyza düşsün.”*

Hasan müjewür kapitalizmden söz açanda janyndan syzdyryp bu sistemany ýazgarýar we Injilden mysallar getirýär: “Hem pula, hem Hudaýa gulluk edip bilmersiňiz.” Munuň “baýyň jennete girmesinden düýäniň iňňe gözünden geçmesiniň has aňsat” bolşy ýaly.

Meşhur akyldarlaryň biri şeýle diýýär:

“Din – ezilen mahlugyň iç çekişi, kalpsyz dünýäniň kalbydyr.”

Şol kalbyň ýañzytmasyny ýokarda belläp geçen jümlelerimde görüp bileris: günä gözleýän bolsaňyz – günü güýçlülere, ketdelere, kapitalistlere, garakçylara göz aýlaň! Ýagdaý şeýle bolansoň, бүтин дүня́ä jemgyýetçiliginiň agramly bölegi bilen şol bir ýere seredip, şol bir netijäni dillenensoň, hem-ä garaýyşlar umumylaşýar, hemem kalplar. Mesihlikmi? Bu diňe muny orta atýanyň özüne dahylly mesele. Onuň ýöredýän pikirleri bolsa, belli bir derejede herkese ilteşýär, çagyryş wagyzlaryny edýär we onuň çagyryşy ara alynyp maslahatlaşylýar. Ine, özüni mesih saýýanlar bilen aýrylyşýan ýa-da birikýän ýerimizem şu ýer. Hut şonuň üçinem Karl Marksdyr Fridrih Engels hem hristianlygyň ilkinji ýyllary bilen işçiler hereketini ykbaldaş hasaplapdyr. Engels bu barada «ikisi-de zulum gördi, ikisi-de göreşdi» diýýär.

Isleseňiz, müjewüriň wagyzlary bilen sözüme dowam edeliň. Ýokarda aýdan sözlerimizdenem aňsyransyňyz, müjewür gomoseksualistlere-de hoşniýetli göz bilen garaýar. Aýratynam «ylahy missiýasyny» ýatladanda, gomoseksualistleriň näletlenmesiniň bes edilendigini aýdýar, hut zyna jezasynda bolşy ýaly rejim (daşlama) ws taýaklama jezasy-da ýatyrylmaga degişli. Ýatyrylan zatlaryň arasynda diňe jezalar ýok. Kämillik ýaşyna ýetmänkä we öz razylygy bolmazdan nikalaşmagyň, mirasy deň paýlaşmazlygyň, aýal-gyzlara berilmeýän şaýat-güwä durmak höküminiň we şeýle-de zenany urmagy makullaýan «hökümiňem» ýatyrylandygyny aýdýar. Aýratynam, olja we basyp almak düşünjesi bilen gul-gyrnak, çory düşünjeleriniňem edil haremdir hijap hökümleri ýaly mundan beýläk güýjüniň ýokdugyny öňe sürýär. Şeýle-de, köp aýallylygam doly gadagan edilmäge edilmäge degişli, ybadatlar mejburi bolmaly däl. Orazany bolsa diňe et-ýag önümlerini tygşytlamak maksady bilen tutsa bolar. Spirtli içgilere näme? «Onu-da içse bolar» diýýär.

* * *

Häzirlikçe, ýene-de garşymyza çykan bu täze Hasan müjewüriň özi baradaky gürrüňimize dowam edeliň. Bir gezek esasanam

«dindar» gatlaklar bu täze keşne dürli myjabatlary atyp, oňa bolan ýigrençlerini görkezdiler. «Hasan müjewür nädip bu hala geldi, ol nädip aklyndan azaşdy, nädip däliredi?» diýen ýaly ýazgylar ýazyldy, habarlar berildi. Meselem, Şewki Ýylmaz birnäçe ýyl öň «gardaşymyzy türmä dykdylar, oňa türmede sanjym etdiler, görmedik horlugy galmady» diýipdi. Häzirem onuň salgysyna aýdylýan sözler şondan enaýy däl. Onuň gelip düşen bu ýagdaýyna türmede geçiren ýyllaryny sebäpkär görkezýärler. Ol bu aýyplamalara garşy: «Men türmedekäm Erbakan premýer-ministrdi, Şewket Kazanam Adalat ministridi. Eger maňa bir zat bolan bolsa, şol ikisi günäkärdir» diýip jogap berýär. Soňra sözüne şulary goşýar: «Şol döwür Taýýip Erdoganam türmededi. Maňa sütem eden döwlet oňa näme üçin elini degirmedi, ýa ony şeýle gowy görýämidiler?»

■ MUNY BIZ DÄL, TARYH AÝDÝAR

Öňki ýaşan raýonynyň Hasan müjewürçä garşy bu otrisatel garaýşynyň aňyrsynda, elbetde, «ygtykady’ sebäpler bolup biler, emma müjewür indi şol raýonyň syýasy düşünjesiniňem çäginde çykyp, antikapitalistik wagyzlary bilen öňki ýaşan raýonyndan ymykly arasyny üzdü. Bärde mesele diňe dinde däl, onsoňam kapitalyň agalyk sürûän ýerinde dinem serişde hökmünde ulanylmadyrmy näme! Kapitaldan uzak, üstesine-de tankydy diliniň barlygy, ony kabul etdirerli däl. Bu dil ýa-ha «dinden çykan», ýa-da «aklyndan azaşan» yglan ediläýmelidi, ýa-da görmezlige salynmalydy. Muny biz däl, taryh aýdýar.

Beýleki bir tarapdan mesih-mäti ýaly pikirlere ýedi menzil uzak durýan gatlaklar täze Hasan müjewüre sowuk çemeleşmediler, gaýtam bu täze dili umuman gyzgyn garşy aldylar. Tomaşaçy sany on müňlerden agdy, yzly-yzyna habarlar we söhbetdeşlik taýýarlandy. Olar üçin bärde dogry zat – hakykaryň dile getirilmegidi we Hasan müjewür köpleriň agzamaga gorkýan hakykatlaryny dillenyärdi. Belki-de, käbirleriniňgeýýän harby lybasy we wezipe borjy dini taglymatdan ep-esli uzakdy, emma olaryň barsynyň ünsüni müjewürde jemläň zat – durmuşyň ajy hakykatlarydy.

Müjewür “Bugün iň uly günä – adamlary iň pes zähmet haky bilen işletmekdir” diýýärdi we bu söz bolsa durmuşyň iň janagyrylyly hakykatlarynyň biridi. Diýmek, hakykatlaryň garagyna göni «garap» bilmek gerekdi.

Ine, hut sebäpler üçin Hasan müjewüri gördüler, duýdular, alys-allys ýurtlardan onuň sesine däl-de, sözüne, aýdýanlaryna goşuldylae, goldadylar. Diýmek, şuny anyk aýdyp bileris: diniň adyndan çykyş edýänler şol bir wagtyň özünde ýaşaýan jemgyýetiniň dertlerine, meselelerine, ynanyşlaryna, ygtykat taýdan kabul edýän zatlaryna we garşylyklaryna wekilçilik edip bilerler. Gürrüni giden kişiler (mesihler, mätiler) taryhyň dürli döwürlerinde azlyk bolup galanam bolsalar, mesele az-owlak bu azlygyň sesini duýup bilmekde we dine bolan garaýşymyzy üýtmeçdemikä diýýärin. Hasan müjewür şol bir wagtyň özünde bu hakykaty ýadymyza saldy, şonuň üçin oňa şu nukdaýnazardan alanda berekella diýmek gerek.

Aýdyn TONGA.

Odatv.com 17.05.2020

Terjime eden: Guwanç Mämiliýew. Edebi makalalar